

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

"Άλλοι ζητούν παρηγοριά μέσ' τὸ τραλλὸ μεθύσι,
 Ποιοὶ σὲ γυναίκα ἀγκαλιά, ποιοὶ σὲ πελάγου πλάτη,
 Ποιοὶ στοῦ χάσις τὰ σύννεφα, ὅπου σὲ συνελαίφουν,
 Σὲ ἄλλαισ' σφαίραισ' μαγικαῖς, σὲ ἄλλης γῆς τὰ κάλλη,
 Σ' ἄλλους ἀρέσει τῶν χορῶν ἢ τύρβη καὶ ἡ ζάλη,
 Σ' ἄλλους ἀρέσ' ἡ μουσικὴ, κ' ἡ ζωγραφία σὲ ἄλλους,
 Ποιοὶ θέλουν τὴν ἀνάστασι, τὴν κίνησι ἄλλοι θέλουν,
 Ποιοὶ ἀγαποῦν τὸ ψάρεμμα, καὶ ἄλλοι τὸ κυνήγι,
 Ποιοὶ στὰ χαρτιὰ λυσσομανοῦν, τὸν πόλεμο ἄλλοι ἔχουν
 Ζωὴ τους κ' εὐτυχία τους, σκοποὺς τους καὶ θεοὺς,
 Κι' ἄλλοι τὸ χεῖμα λαχταροῦν, τὸν πῖλὸ λαμπρὸ μαγνήτη.

"Αἰδιὰ ἐγὼ, μιὰ ἡθελία, μιὰ μόνη εὐτυχία,
 Μιὰ δύναμι, μιὰ ἀπόλαυσι καὶ μιὰ παρηγοριά μου.
 Γιὰ νὰ μπορῶ μέσα σ' αὐτὸ μ' ἄλλη ζωὴ νὰ ζήσω,
 Γιὰ νὰ μπορῶ μέσ' σ' αὐτὸ νὰ χάνομαι γιὰ πάντα,
 Γιὰ νὰ μπορῶ νὰ λησιμονῶ καὶ νὰ ξαναγεννιέμαι,
 Νὰ φεύγω ἀπ' τὸ κουφάρι μου, νὰ φεύγω ἀπ' τὴ ζωή μου.
 Νὰ φεῖγω ἀπ' τὸν τόπο μου καὶ ἀπὸ κάθε τόπο,
 Νὰ κολυμπῶ στ' ἀθάνατα κ' αἰώνια κύματά του,
 Καὶ νὰ μπορῶ ἀδιάκοπα μέσα σ' αὐτὸ νὰ ριζνῶ
 "Ὅ, τι μὲ κάνει νὰ γελῶ, καὶ ὅ, τι νὰ πεθαίνομαι,
 "Ὅ, τι μὲ κάνει νὰ πονῶ, καὶ ὅ, τι μ' ἀνασταίνει,
 Τοῦ νοῦ τὴν κοσμοχάλασι καὶ τὴ δημιουργία,
 Τῆς νεότητ' τὰ παράπονα, τὸν γηρατειῶν τῆς λύταις,
 Τὸ γέλοιο τοῦ μικροῦ παιδιοῦ, τὸ δάκρυ τῆς μητέρας,
 Τῆς ἐρωμένης τὸν παλμό, τοῦ νικητοῦ τὸ στόμφο,
 Τῆ λύσσα τοῦ ἀδύνατου καὶ τοῦ φιλοῦ τὸν ἦχο,
 Τοῦ λιονταριοῦ τὸ βρυχηθμό, τῆς θάλασσας τὸ βύγγοι
 Καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ στέναγμα μέσα στὰ μαύρα δάση
 Τῆς ἀγαπήσεισ' τῶν παλιῶν καιρῶν, τῆς προαισθήσεισ'
 Τοῦ μέλλοντος, τοῦ κλειότερου ἄδοξοι, σιχαμένη,
 Μᾶς δειχνῶν τὴν κακομοιριά τοῦ θλιβεροῦ παρόντος.
 Τὴν εἰσὶδια τῶν ἀνθῶν καὶ τῶν βουνῶν τὸ ἔφος,
 Καὶ τὴ γαλήνη τ' οὐρανοῦ, τὴ λάμψι τοῦ ἡλίου,
 Τοῦ ἀνεύματος τὴν ἐξέφωσι καὶ τῆς ψυχῆς τὰ πάθη,
 "Ὅλαισ' τῆς ἀγρίας κραυγαῖς ποῦ σὲ σκοτάδι βγάζει
 "Ὅταν μονάχη δέρεται ἡ πληγωμένη σάρκα
 Καὶ ἡ καρδιὰ ἡ δύστυχη.—

Τῆς ἀρετῆς τὴ θλίψι,
 Καὶ τῆς κακίης τὸ φρόναγμα, τὸ κέντημα τῆς πείνας.
 Τῆς ἐρημιάς, τὰ βίσινα, τοῦ κόσμου τῆς φροντίδες,
 Καὶ ὄλον τὸν ἀλαλητὸν αὐτῆς τῆς ψεύτρας πλάσις,
 Ἔρωτες, πίκραισ' καὶ καύμοις, συμπάθειαι, καταφρόνιαι,
 Ὑποψίματα, ἀγκαλιόματα, καὶ χιγλάνα, καὶ κλάμμα,
 Ἠόδοι, καὶ σέψεις, κ' ὄνειρα, κ' ἐπιθυμίες, κ' ἐλπίδες.
 "Ὅλα ἕσα κρηθῶ μέσα μου ...

Καὶ νῦν:
 Τὸ τραγοῦδι! —

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Πάνος Δ. Ταγκόπουλος: ΔΡΟΣΟΣΤΑΛΙΔΕΣ.
 μὲ πρόλογο τοῦ Κωστή Παλαμά. — Ἀθήνα.
 Μᾶης τοῦ 1916.

"Ἐνα ταλέντο ποῦ χαράζει. Οἱ «Πρόξες» πέρσι, καὶ
 φέτος οἱ «Δροσοσταλίδες», μᾶς δείχνουν τὴν ἀνησυ-
 χία, τὸ περπάτημα καὶ τὴν ἄρμη ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πῖ-
 νέους ἐργάτες στὰ γράμματα, ποῦ ἐρχεται πλουτισμέ-
 νος μὲ φανταστικὰ πλατύχωρη, ἀφοσιωμένος λαμπρὸ
 στὴν ξανθὴ Μούσα τῆς λυρικήσ, τὴν Πολύμνια, συγ-
 τροφεμένος μὲ ὄνομα δεμένο μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς συγ-
 κληρικήσ μᾶς λογοτεχνικήσ, καὶ στεφανωμένος μὲ τὴν ἐξ-
 ἄφνη μᾶς ἐπιδοκιμασίας ἀπὸ τὸν ποιητὴ Παλαμά.

"Ἄν σὲ ὅ, τι γράφτηκε ἀπὸ τοὺς νέους ποιητῆς, ποῦ
 φανήκανε καὶ ξετυλιχτήκανε τὰ τελευταῖα δέκα χρό-
 νια, δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς τὸ περισσότερο,
 παρ' αὐτοσκεδιάσμεν' ἀξέπαινα καὶ δοκιμῆς ἡρωϊκῆς
 γι' ἀνοιγῆμα καινούργιοι ἄρῶντα στὴ νεοελληνική,
 ποίησι, ἐρίζοντα φωτισμένου μὲ ἰδανικὸ εὐλικρίνειαι
 καὶ πίστησ, μὲ γέγνα τέχνησ, μὲ ἀντίληψιν τοῦ «και-
 ροῦ καὶ τοῦ κόπου» ποῦ χρειάζεται, — μᾶζ' τοὺς πρέ-
 πει νὰ λογαριαστῇ κ' ἡ ἐργασία τοῦ Πάνου Δ. Ταγκό-
 πουλοῦ ὅσο κ' ἂ βρισκεται στὰ πρῶτα τῆς βήματα.
 ποῦ ἔμωσ, καὶ μὲ τοῦτα, πίσω ἀφήνει καὶ ξεπερνᾷ πολ-
 λοὺς ἄλλους, κ' ἀκόμα ὅσο ἂν μᾶς φαίνεται: ἐρημητικὴ
 καὶ τραχιά, ποῦ ἔμωσ μὲ τὸ τέτοιο τῆς φτεροῦγισμα
 φέρνει ὄχι μόνον ἐλπίδες, μ' ἀπόδειξεσ, γιὰ δουλειὰ
 συνθετικὴ καὶ γιομάτη.

"Ὁ ποιητῆς καὶ μὲ τὸ βιβλίον του τοῦτο δὲ σκόβει τὸ
 κεφάλι: γιὰ ν' ἀφαιρεθῇ σὲ στοχασμοὺς «ἐνδοσκοπι-
 κοῦσ», σὲ ὄνειρα φιλοσοφικά. Μὲ τὸ μέτωπο πάντα ὑ-
 ψωμένο πρὸς τὸ «γλαυκὸ οὐρανὸ», μὲ τὰ μάτια καρ-
 φωμένα πρὸς τὴ γύρο φύσιν, μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ δομένου,
 σ' αὐτῆ, μᾶς φέρνει: τὸ τραγοῦδι του πῖλὸ πολὺ σὺν αὐ-
 γινὸ κελάδισμα ἐνὸς πουλιοῦ μὲ: σὲ δάσος, παρὰ σὺν
 κελάρισμα κ' ἀντίφωνο βαθιάσ πηγῆσ μὲσ' ἐστὶν φεγγα-
 ρόλουστη σιγαλιά. Τὸ μυστήριον τοῦ λείπει. "Ὅμως ἀν-
 τίθετα τὸν ἀγκαλιάζει καὶ τὸν ἐσημαδεύει: τὸ φῶσ τὸ
 περίσσιο καὶ τὸ χτυπητό, τὸ στρογγυλὸ κ' ἀδρογραμ-
 μένο σκῆμα, τὸ χρώμα ποῦ ξεχωρίζει κ' ἀλαργεύει,
 τὸ πάθος ποῦ καλεῖ, μεθᾶ καὶ ταράζει, ὁ λόγος ὁ ὀρ-
 θῆσ καὶ κοφτόσ. Κι' ἂν κάπου τὸ τραγοῦδι του τέρνε-
 ται πονεμένο καὶ λυγισμένο, εἶναι γιὰ νὰ δώσῃ κατό-
 πι πῖλὸ δυνατὴ καὶ πῖλὸ φανταχτερὴ τὴ λαχτάρα καὶ τὸν
 πῖλο τῆς ζωῆσ ποῦ μᾶς ἀγκαλιάζει, νὰ φωνάξῃ ὡς τὰ
 στέρια τοῦ πόνου καὶ τῆς πληγῆσ τὸ θάνατο.

"Ὁ ποιητῆς μὲτα στὴν εὐλογημένη ὥραν τῆς νεότητ'σ
 ποῦ ἀνασταίνει, αἰσιοδοξεῖ ὄλος γιὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ
 ἰδανικοῦ του. "Ἔτσι τῆς ποιησῆσ του τὸ ἀντιλήρισμα
 εἶναι μιὰ χαρὰ καὶ μιὰν ὄρεξιν γι' ἀπόλαψιν σὲ ὅ, τι ἔ-
 χει: μπορεῖ ν' ἀποχτήσῃ, ἀκόμα κ' ἕνας ἐγνωσμός ἀ-

ποκλειστικά για τη δική του εὐτυχία και μιὰ περιφρόνηση πρὸς ἑσούς δὲν ἔρχονται νὰ σκορπίσουν «χαμόγελα στοῦ πόνου τῆς γῆρας». Ἄραγε τὸν ἴδιο δρόμο θ' ἀκολουθήσει, κι ἔτσι ἄργότερα φιλοδοξία τρανήτερων πόθων τὸν κυριεύει; Ἡ φιλοδοξία τῶν πόθων δημιουργεῖ περισσότερους δυστυχημένους ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν δυστυχία» σημειώνει ὁ Ἄνρι ντὲ Ρενί στίς «Βικόνες καὶ Χαρακτήρες» του.

Ὁ ποιητὴς μέσα στίς «Δροσοσταλίδες» γυμνάζει τὸ στίχο του σὲ λογίς μέτρα καὶ ρυθμούς. Δυσκαλεμένος ἀπὸ πρότυπα ἀξιολίμητα, πακτίζει νὰ χρωματίσῃ τὴ φράση καὶ νὰ τῆς δώσῃ τὴν πλαστικότητα πού ταιριάζει. Κι ἂν τὸ πρῶτο πιτυχημένα ξέρει νὰ τὸ καταρθώσῃ, τὸ δεύτερο τὸ προσπαθεῖ. Μὰ ἡ πλαστικότητα τῆς ποιητικῆς φράσης, χάρισμα ἰδιαιτέρου πάντα ἐνὸς ποιητῆ προχωρημένου στὴν τέχνη του, θὰ εἴτανε καὶ κάπως δυσκολώτερο γιὰ ποιητὴ νέο, πού ἡ ὀρμή του ἀπλώνεται ὡς τὰ σύνορα ἐνὸς γλωσσικοῦ νεολογισμοῦ, δειγμὰ ἐκφραστικῆς ἀνησυχίας, συχνὰ συντροφειμένης μὲ τὴν ἀληθινὴν ἀξία στὴ νέα μας φιλολογία, πού τῆς ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ καλλιεργήσῃ τῶνθηκα τοῦ δημοτικοῦ μας λόγου. Οἱ ἀγνωστες λέξεις πού ἀστεριώνουν τοὺς στίχους τοῦ νέου βιβλίου, ἀνκνίλεχτο εἶναι πὼς φανερώνουν τὸν πλοῦσιο χυμὸ τῆς γλώσσας. Καὶ κατὰ τὸ λόγο τοῦ Πολυλά, στὰ Προλεγόμενα τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Σωλομοῦ, : «τὸ πλοῦτος μᾶς γλώσσας τότε μόνο φαίνεται, ἔτσι τὸ ξεσκεπάζῃ τὸ φωτισμένο μάτι τῶν συγγραφέων καὶ τὸ θέσῃ εἰς τὸ ἀληθινὸ του φῶς». Ἡ καινούργια καὶ πρωτάκουστη λέξη μᾶς εἶναι σὰν ἓνα χάραμα. Φτάνει νὰ ξέρῃ ὁ τεχνίτης τὸν τρόπο νὰ τὴ μεταχειριστῇ, νὰ τὴ διαλέξῃ καὶ νὰ δείξῃ τὴ λαμπράδα τῆς. Ὁ Ψυχάρης, στὸ ἐξαιρετο ἐκεῖνο δῆγμα «Τὰ παιδία παίξουν», τὸ εἶπε σωστά: «Μὲ τὴ λέξῃ τὴν καινούργια πού θὰ διαλέξῃς, γίνεται καινούργιος κάθε τόπος πού περιγράφεις, γίνεται καὶ κάθε σου αἴτημα καινούργιο μόνο πού τὸ ἐκφράζει». Καὶ τὰ ἐκφράζει τὰ αἰσθηματὰ ὁ ποιητὴς μὲς ξεχειλιστὰ, λαχραιομένα, κυριολεκτικὰ «ἐξομολογημένα», χωρὶς τίποτα νὰ κρύβῃ καὶ νὰ κρατᾷ ὑπονοημένο. Εἶναι πλασμένος ἀπὸ φῶς καὶ τὸ προχώνει γύρο του δλάστραφτο, σὰ νὰ μὴν ὑπεψιλάσεται πὼς κάπου κάπου οἱ ἴσκιοι εἶναι κεινοὶ πού δίνουν κάποια κίνηση, κι ἀλλαγὴ, κάποιον τρόπο γιὰ κόνταγμα. τὴν «προοπτικὴν» νὰ ποῦμε. Ἄκόμα καὶ στοὺς στίχους ἐκείνους πού σαλεύει ἓνα σύμβολο, ξεχωρίζουμε τὴ λιτότητα καὶ φωτεινάδα πού τὸ κινεῖ.

Ὅμως ἀπάνου ἀπ' ἅλα τοῦτα, τὸ πιὸ σημαντικὸ εἶναι ἡ αὔρα πού πνέει, ἡ εὐωδιὰ πού ἀναδίνεται, ἡ φρεσκάδα πού προδίδει μὲς ἀπὸ τὴς σελίδες τοῦ νιδυγαλτοῦ βιβλίου, ἀξίου προσοχῆς, ζευγαρωμένης μὲ ἅλη τὴ συμπάθεια πού τοῦ ταιριάζει.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΡΟΔΟΠΗ

4

Ἐκνανοίγει ἡ σκιὴν στὴν ἀρχὴ τῆς νύχτας ἀχνοφῆγει ὁ κήπος ἀπὸ τὸ χρυσοκίτρινο λαμπάδισμα πού δακτυλοῦντας ὁ ἥλιος ἄρπασε νὰ σιγοσούσει πέρα καὶ λαμπυρίζει ἀνάρια-ἀνάρια ὁ ἔξαιτος οὐρανὸς μὲ τὰ μεγάλα του ἄστρα. Ἐνα λυγνάρι κρεμαστὸ σὲ γάλκινο τρίποδο λυγνοστάτη φωτίζει τὸ προστύλιον. Μόνη ἡ Ροδόπη μὲ τὸ Ἀκέρτη ἀγγαντεύει τὴ νύχτα πού ἔρχεται μετὰ τόσα χρόνια νὰ εκπληρώσῃ τὸν πόθο τῆς. Μ' ἀξεδιάλυτο χαμόγελο ἀκούει τὸ βρακνισμένο Ἀκέρτη. Ἐρεῖ τὴν Ἀγάπην του, ξέρει πὼς νομίζει ὅτι θὰ δεχτεῖ ἐκεῖνη τὸν Δημοχάρη κι ἔμωσ τῆς ἀρέσει ἡδονικὰ μὲ τὸν πόνο του νὰ παίξῃ. Αἰστάνεται ἀσυγκράτητα τὴν ὀλοτέλα γυναικίαια διαθήσῃ. Τὴ μεθαίει τὸ παιχνίδι πού ὅσο πιὸ ἐπικίνδυνο τὸ νοιώθει τόσο πιὸ πολὺ τ' ἀγαπᾷ. Τὴν ὀδηγεῖ καὶ τὸ μουσικὸ ἐκεῖνο κᾶτι, πού μιὰ καὶ γίνεται τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὸ γκραμὸν, κάθε κίνηση, κάθε λέξη σπρώχνει πρὸς τὴν πιὸ τέλεια καταστροφή. Ὅλα εἶναι φυσικὰ, ἔλα ἕπλα κι ἔμωσ τὸ χαμὸ κλείνουν μέσα τους. Εἶναι φυσικὸ γιὰ τὴ Ροδόπην νὰ παίξῃ μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἀκέρτη, εἶναι φυσικὸ τὸ παιχνίδι νὰ τὴν ἀρεθίσει. Γελαίει ἡ Βασιλοπούλα ὅταν τὴ ζήλεια του τῆς φανερώνει, πόσο περιφρονητικὰ ἔτσι αὐτὸς, ἔτσι δολῆς, τολμάει παιδιότητες θύμης νὰ ζυπνήσει. Καὶ σὺχρονα μὲ τὸ γέλιο καὶ τὸ γκραχτήρα τῆς ἀπὸ παιδὶ ζωγραφίζει ὁ Ποιητὴς. Τὸν ἡδονικὸ καὶ δεσποτικὸ.

«Στὸν ἔρωτά μου δοῦλο

Σ' ἔστυρα ἐγώ, σὲ πῆρα δὲ μὲ πῆρες !
Κι' ἂν πόθησα τὸ λάγγημα νὰ νοιώσω
τῆς ἡδονῆς, τὴρίζα ἐγώ, καὶ σκλόβα
δὲν ἔπεσα στ' ἀντιόκρια σου — τί λέγω ; —
τὰ γυναικίαια κάλλη τοῦ κορμιοῦ σου !

Τώρα ἔλα ξεχάστηκα, «δάγκασε τὸν ἀδίστακμο κι ἔπειτα μακριὰ τὸν πέταξε» ἀδιάφορη, ἂν ἀλλοιώτικα αἰστάνθηκε ὁ ἄλλος. Σαρκάζει . . . Πληγωμένος, περήφανος, σὲ σκιὴν γοργὰ δραματικὴ φωνάζει ὁ Ἀκέρτης τὴν Ἀγάπην του πού ἀξία τὴν ξέρει. Δὲν εἶναι δόλος ταπεινός.

«Μὲ τὸ σπαθὶ μου πῆρα τὴν ἀξία
καὶ τοῦ Αἵμου τώρα ἰσότημος λογιέμαι !
Μοῦ δίνει αὐτὸ καὶ δύναμη καὶ θάρρος
ἀνάρθω νὰ σὲ γλυτώσω ἀπὸ τὸ χαμὸ σου
«Κ' εἶναι χαμὸς μου Ράγισσα νὰ γίνω . . .
— «Γλυκεῖά μου ἐσύ, τί σπαραγμὸς γιὰ μένα
πὸ μού κλεῖ τοῦ ὄρκου ἢ σφραγίδα τὸ στόμα !
(Καυτάζοντας ἄλλοῦ μὲ καταφρονῶντα).
— «Μ' ἀγαπᾷ λέει καὶ δὲν πατάει τὸν ὄρκο!»

«Γι' ἀγάπην τῆς κι' αὐτὸς ὁ Δίας δὲ θὰ κρατῶσε τὸν ὄρκο του στίς Στυγὲς τὸ μυροπόρι». Ἴσως μιὰ κοπέλλα τῶν χρόνων ὅπου φαντάζεται ὁ Ποιητὴς τὴ Ροδόπην ἔσο ἀνεξάρτητη κι' ἂν εἴταν ποτὲ νὰ μὴ τολμούσε νὰ σκεφτεῖ κἂν ἓνα τέτοιο λόγο, ἔμωσ ἡ Ροδόπη ὑπεράνω τῶρα χρόνων καὶ τόπου ζωγραφίζεται πῆρια δυνατὰ μὲ τὸ μοναδικὸ χτυπητὸ αὐτὸ στίχο.
Παρασυρμένος ὁ Ἀκέρτης, ξεχνᾷ πὼς μιὰ πού θώσαμε τὸ λόγο δὲν ἔχουμε πιὰ τίποτα νὰ ἐξετάσουμε, τίποτα νὰ κρίνουμε, ὅτι πρὶν εἰλικρινὰ πίσω τὸν ζῆ-